

ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ У ПРАЦЕНАДЛИШКОВОМУ РЕГІОНІ

Проаналізовано безробіття у працenaдлишковому регіоні на прикладі Тернопільської області. Оцінено його проблеми та окреслено шляхи їх подолання.

Ключові слова: безробіття, працenaдлишковий регіон, проблема.

Проблема безробіття є надзвичайно гострою не тільки в Україні, але і в багатьох країнах ЄС. Останнім часом вона істотно посилилася у США. Але особливо нагальною вона є в працenaдлишкових регіонах України. Проблему безробіття постійно вивчають вітчизняні наукові школи: Київська (Е.М. Лібанова, В.І. Куценко та ін.), Львівська (У.Я. Садова, Л.К. Семів, Л.Т. Шевчук та ін.). Але кризовий період 2008-2009 рр., та післякризовий 2010 р. зумовили виникнення нових та загострення старих проблем населення.

Це актуалізує дослідження безробіття загалом і тему цієї статті зокрема.

У першій половині 2010 р. рівень безробіття в Україні (8,5 %) був дещо нижчий від середньоєвропейського рівня (10 %) (рис. 1). Дані рис. 1 засвідчують, що рівень безробіття у таких країнах, як Іспанія, Латвія, Естонія, Литва є вищим більше ніж в два рази порівняно з українським рівнем безробіття.

(у % до економічно активного населення у віці 15 років і старше, для України – у віці 15-70 років)

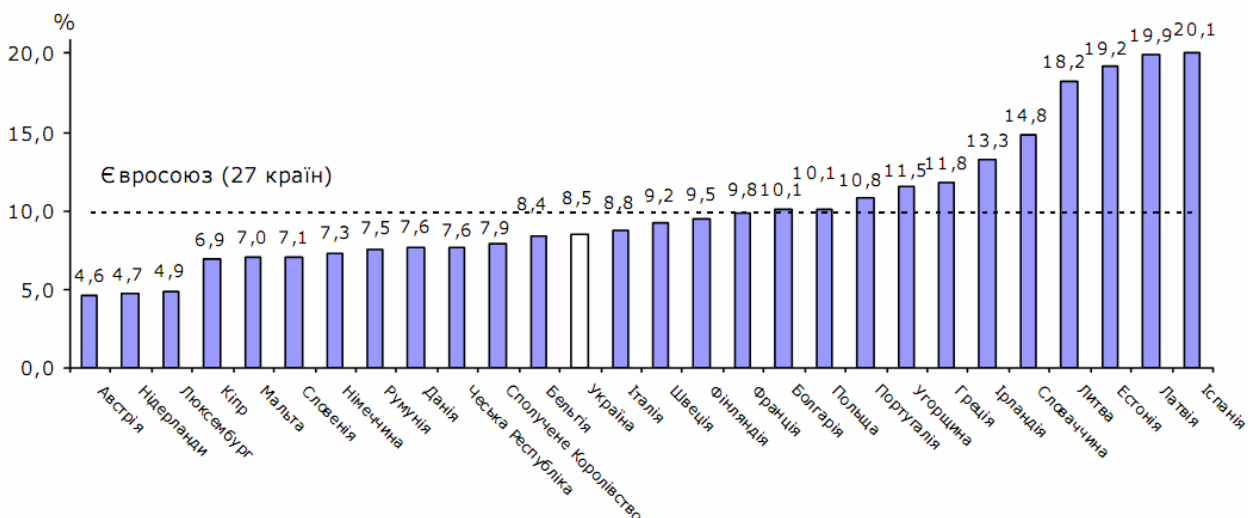


Рис. 1. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у країнах Євросоюзу та в Україні у I півріччі 2010 р. (джерело: дані Держкомстату України)

Але в межах України в розрізі її регіонів спостерігається значна поляризація рівня безробіття: найнижчим він є в Києві (менше 7 %), найвищим у Рівненській області (13 %). Регіони, де рівень безробіття перевищує 10 % (Рівненська, Тернопільська, Сумська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька, Кіровоградська, Житомирська, Вінницька та Закарпатська області) можна віднести до працenaдлишкових, оскільки у них рівень безробіття більше ніж на 15 % вищий від середньоукраїнського рівня.

Особливо складною в цьому плані є ситуація у Тернопільській області, де за період 2005-2009 роки рівень безробіття зріс з 9,1 % до 11,3 % (табл. 1).

Табл. 1. Рівень безробіття (за методологією МОП) за віковими групами [3, с. 289] (відсотків до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи)

	2005	2006	2007	2008	2009
Усе населення у віці 15-70 років	9,1	9,2	8,6	8,8	11,3
зокрема за віковими групами					
15-24	12,7	10,1	11,7	14,8	26,2
25-29	10,1	7,5	5,5	4,1	17,2
30-34	10,2	13,8	14,9	7,6	8,0
35-39	10,2	14,4	13,8	7,8	6,7
40-49	9,2	7,5	6,5	12,1	9,8
50-59	8,0	8,5	5,7	5,7	5,7
60-70	-	-	-	-	-

Дані табл. 1 засвідчують, що найвищий рівень безробіття характерний для вікових груп 25-29 і 15-24 роки. Це означає, що молодь залишається найбільш вразливою щодо можливості забезпечення місцем прикладання праці.

Сказане підтверджується тим, що серед безробітних за причинами незайнятості у 2009 р. майже четверта частина – це не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації. При цьому питома вага цієї категорії за 2005-2009 рр. стрімко зростає: від 9,5 % у 2005 р. до 24,9 % у 2009 р. (табл. 2).

Табл. 2. Безробітні (за методологією МОП) за причинами незайнятості [3, с. 290] (у віці 15-70 років)

Роки	2005	2006	2007	2008	2009
Усього безробітних, тис.	42,3	41,8	39,8	41,1	53,8
за причинами незайнятості, % звільнені з економічних причин	50,3	48,8	31,2	41,8	29,7
звільнені за власним бажанням	19,2	16,0	23,6	20,1	27,3
не працевлаштовані після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів I-IV рівнів акредитації	9,5	13,2	11,3	20,3	24,9
закінченням строку контракту	16,8	19,9	32,7	13,1	11,7
інші причини безробіття	4,2	2,1	1,2	4,7	6,4

Але є всі підстави сумніватися в тому, що наведені в табл. 1 і 2 дані відповідають реальності. Згідно з іншими оцінками, рівень безробіття в Тернопільській обл. є набагато вищим. Така ситуація склалася тому, що владні структури прагнуть зекономити кошти Фонду зайнятості. Крім того, як вважають деякі експерти, занижують дані з безробіття в таких областях, як Тернопільська, тому, щоби завдяки західним і центральним областям, які переважно аграрні, не допустити соціальних вибухів на Сході України, де на промислових підприємствах насправді дуже високі темпи зростання безробіття. Можливо, що рівень безробіття занижується для того, щоб можновладці могли рапортувати: незважаючи на кризу, безробіття в Україні не зростає [1].

Отже, на сьогодні вкрай важливим завданням є визначення реальної кількості безробітних у Тернопільській обл., виявлення справжніх причин безробіття та окреслення можливостей щодо їх подолання. При цьому потрібно врахувати, що безробіття було штучно зменшене внаслідок впровадження так званих антикризових заходів у сфері зайнятості, суть яких поля-

гає в тому, що згідно із законодавчим актом від 25 грудня 2008 р. було обмежено право селян, котрі є членами особистих селянських господарств (а простіше кажучи, власники присадибних ділянок), на отримання соціальної допомоги з безробіття. Як наслідок, більша частина селян області втратила єдину можливу в цей складний час державну допомогу, що знизило якість і рівень життя тернополян, ускладнило обробіток ділянок. Хоча окремі депутати ставили питання про необхідність ґрунтовного вивчення цієї проблеми і навіть був підготовлений і зареєстрований законопроект, спрямований на покращення ситуації, але, на жаль, його досі не розглянуто [1].

20 лютого 2009 р. Тернопільська обласна рада вже закликала керівництво держави переглянути зміни до законів, внаслідок яких мешканців сіл перестали реєструвати в центрах зайнятості. Облрада вимагала невідкладно ініціювати перегляд Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо зменшення впливу світової фінансової кризи на сферу зайнятості населення", який набув чинності з 13 січня 2009 р., у частині, що стосується членів особистих селянських господарств. Але безрезультатно. Якщо не відреагувати на ці ініціативи, то "Прийняті зміни до законів України "Про зайнятість населення" та "Про особисте селянське господарство" стосовно членів особистих селянських господарств, які суперечать чистині 3 статті 22 Конституції України, зумовлять поглиблення деградаційних процесів на селі [1].

Як зазначає Г. Коцелко, ситуація на ринку праці Тернопільської обл. спричинює зневіру молоді та й навіть старшого покоління в кращому майбутньому і призводить до того, що з кожним місяцем збільшується міграція населення області за кордон у пошуках спершу "шматка хліба", а далі і стабільного заробітку. За неофіційними даними обласного управління статистики, станом на 01.09.2005 р. зареєстровано за кордоном близько 32,5 %, яке перебувало вже там тривалий час [2].

Особливо активно виїжджало населення з тих адміністративних районів Тернопільської обл., де рівень безробіття був найвищим (Шумський, Гусятинський, Кременецький, Козівський, Збаразький, Бережанський, Зборівський райони). Зазначимо, що найбільша кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю у 2009 р., була у м. Тернополі (2599 осіб), у Гусятинському (1545), у Кременецькому (1445), у Збаразькому (1106) та Буцацькому районах (1055). Разом з тим, навантаження на одне вільне робоче місце чи на вакансію було у Тернопільському районі (2 особи), м. Тернополі (6) та Підгаєцькому районі (8), тоді як в Козівському районі воно було найвищим (53) (табл. 3).

Наведені в табл. 3 дані засвідчують, що у Тернопільській обл. необхідно особливу увагу приділити внутрішньорегіональній політиці регулювання ринку праці.

На думку Г. Коцелко, шляхи подолання безробіття у Тернопільській обл. полягають у залученні безробітних передусім до перенавчання для отримання потрібнішої на цей час професії, завдяки якій вони не лише отримають роботу, а й зможуть успішно з нею впоратися; залученні більше незайнятого населення до громадських робіт [2].

Табл. 3. Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці по районах і м. Тернополі [3, с. 293] (на кінець року; осіб)

Райони	Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудовою діяльністю			Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць			Навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію		
	2005	2008	2009	2005	2008	2009	2005	2008	2009
По області	43832	34597	15260	1835	1280	1053	24	27	14
Бережанський	1536	1682	768	64	45	17	24	37	45
Борщівський	3918	3116	976	33	30	34	119	104	29
Бучацький	3528	2077	1055	45	33	14	78	63	75
Густинський	3768	3023	1545	88	62	47	43	49	33
Заліщицький	1857	1365	365	26	23	15	71	59	24
Збаразький	3519	2269	1106	83	44	40	42	52	28
Зборівський	2962	1984	764	75	26	27	39	76	28
Козівський	2322	1360	742	20	12	14	116	113	53
Кременецький	3992	4063	1445	57	36	73	70	113	20
Лановецький	1757	1304	493	23	46	32	76	28	15
Монастирський	1318	1020	339	54	20	25	24	51	14
Підволочиський	1184	1177	500	87	39	31	14	30	16
Підгаєцький	892	637	338	57	62	45	16	10	8
Теребовлянський	2023	1747	555	36	34	44	56	51	13
Тернопільський	900	771	321	40	102	139	23	8	2
Чортківський	1729	1225	510	57	18	20	30	68	26
Шумський	2020	1983	839	31	55	36	65	36	23
м. Тернопіль	4607	3794	2599	959	593	400	5	6	6

На наш погляд, реалізація такої пропозиції Г. Коцелко не зможе не тільки вирішити, а навіть і пом'якшити, проблеми безробіття в досліджуваному регіоні.

На нашу думку, на першому місці має бути реалізація такого завдання, як створення нових робочих місць, про яке вона згадує, але як про другорядне. Такі місця можна було б створити насамперед у сфері сільського господарства. Адже зараз, коли багатьом країнам світу загрожує голод, Євросоюз зацікавився можливостями України щодо інвестування в її межах сільськогосподарського виробництва. Такі області, як Тернопільська, де є родючі ґрунти, могли б прийняти такі інвестиції, істотно збільшивши випуск сільськогосподарської продукції.

Значна кількість робочих місць могла би бути створена в інноваційних видах економічної діяльності. Їх можна було б сконцентрувати в спеціалізованих технопарках та технополісах, для побудови яких у Тернопільській обл. є всі умови.

Таким чином, очевидно, що в такому праценадлишковому регіоні, як Тернопільська область необхідно сконцентрувати увагу науковців, експертів, фахівців, дослідників на поглибленому вивченні ринку праці, зокрема на його внутрішньорегіональних відмінностях, та забезпечити на цій базі розроблення антикризових заходів, їх реалізацію, що зумовить поліпшення ситуації у сфері праці цього регіону.

Література

1. **Безробіття** не зростає, бо біржі праці "не бачать" селян? [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukr-tur.narod.ru>.

2. **Коцелко Г.** Стан безробіття в Тернопільській області та можливі шляхи його подолання. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.geografica.net.ua/publ/satti/hasopis-quototnaukovi_zapiski_npu_serija_geografijaquot/stan_bezrobittja_v_ternopilskij_oblasti_ta_mozhli-vi_shljakhi_jogo_podolannja_galina_kocelko/12-1-0-140.

3. **Статистичний** щорічник Тернопільської області за 2009 рік. – Тернопіль : Головне управління статистики у Тернопільській області, 2010.

Легкий В.И., Шевчук О.И. Проблемы безработицы в трудоизбыточном регионе

Проанализирована безработица в трудоизбыточном регионе на примере Тернопольской области. Оценены его проблемы и очерчены пути их преодоления.

Ключевые слова: безработица, трудоизбыточный регион, проблема.

Lehkyu V.I., Shevthuk O.I. Problems of unemployment are in a labour surplus region

Unemployment is analyzed in a labour surplus region on the example of the Ternopil area. His problems are estimated and the ways of their overcoming are outlined.

Keywords: unemployment, labour surplus area, problem.

УДК 334.73:346.27

Доц. Ю.В. Ушкаренко, д-р екон. наук;

аспір. В.І. Грек – Херсонський державний аграрний університет

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОНЯТЬ "КООПЕРАТИВНИЙ РУХ" І "КООПЕРАТИВНА СИСТЕМА"

Розглянуто методологічні проблеми дефініції понять "кооперативний рух", "кооперативне будівництво", "кооперативна система". Проведений теоретико-методологічний аналіз довів, що поняття кооперативний рух має швидше соціальний відтінок, а кооперативна система – організаційно-економічний.

Ключові слова: кооперація, кооператив, кооперативний рух, кооперативне будівництво, кооперативна система, Міжнародний кооперативний альянс.

Однією з важливих характеристик розвитку кооперації наприкінці XIX і початку XX ст. було створення Міжнародного кооперативного альянсу (МКА), що ставив за мету поширення кооперативної ідеї, обмін кооперативним досвідом, налагодження ділових зв'язків між кооператорами різних країн. Саме з часу створення МКА почав широко застосовуватися термін "кооперативний рух". Поняття "кооперативний рух" є одним із важливих у міжнародному кооперативному лексиконі, зокрема в матеріалах Міжнародного кооперативного альянсу, у документах Організації Об'єднаних Націй про діяльність кооперації. Проте в літературних джерелах, публікаціях, документах про кооперацію немає чіткого визначення (дефініції) понять "кооперативний рух" і "кооперативне будівництво". У контексті різних витоків ці поняття можна тлумачити в досить широкому діапазоні, точки якого – від ідентифікації до протиставлення. Такий стан не сприяє ясності сприйняття і трактуванню важливих сторін діяльності кооперації [4, с. 5]. У цьому зв'язку внесення більшої визначеності до співвідношення понять "кооперативний рух" і "кооперативне будівництво" є особливо актуальним.